

שיחות

כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל

זצוקללה"ה נבנ"מ זי"ע

שניאורסאהן

מליובאוויטש

י"ט כסלו, ה'תשכ"ז

חלק ב – יו"ל לשי"פ וישב, כ"ף כסלו, ה'תשע"א

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

ברוקלין, נ.י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות שבעים ואחת לבריאה

– ופרצת –

ששים שנה לנשיאות כ"ק אדמו"ר זי"ע

מאתיים וחמישים שנה להסתלקות-הילולא של כ"ק הבעש"ט ז"ל

לזכות

שניאור זלמן בן בתי' שיינא

בקשר עם יום הולדת שלו, י"ט כסלו

לאריכות ימים ושנים טובות ובריאות

מתוך אושר, שמחה והרחבה בגו"ר

ולשנת הצלחה מופלגה בכל אשר יפנה

ולזכות

זוגתו יוכבד בת חי'

בניהם ובנותיהם

מרים בת יוכבד, יוסף יצחק בן יוכבד, חנה בת יוכבד, רחל לאה בת יוכבד,

מנחם מענדל בן יוכבד, שמחה שלמה בן יוכבד, יהושע חיים בן יוכבד

להצלחה רבה ומופלגה בטוב הנראה והנגלה

בכל אשר יפנו בגשמיות וברוחניות

ולנחת רוח יהודי חסידותי מתוך שמחה וטוב לבב

ידוע מרז"ל מאן דלא קפיד לא קפדינן, והרי אפשר לעשות ההענתקה לדירה טובה בלי רעש וכו'. והשי"ת יזכהו, אשר יכתוב, מזמן לזמן עכ"פ, בנוגע לשיעוריו בתורת הנגלה ובתורת החסידות, כי הרי סו"ס זהו כל האדם את האלקים ירא ואת מצותיו שמור כפי שנתבאר ע"י נשיאינו רבוה"ק זצוקללה"ה נבג"מ ז"ע, אַז מען דאַרף פשוט אַליין לערנען – ולא לצאת במה שהשני לומד, והחובה ללמוד הן תורת הנגלה והן תורת החסידות – נוסף על שאר הענינים של עבודה וגמילות חסדים. וכו'.

בברכה – המחכה לבשו"ט

מ. שניאורסאהן

ד

בי"ה, י"א ניסן ה'תשי"ח
ברוקלין, נ.י.

...במש"כ כתי"ר במכ" ע"ד הענין שיום יט' כסלו הוא – ר"ה לדא"ח אשר הנחילונו כו' – וכאגה"ק של כ"ק אדמו"ר מהורש"ב זצוקללה"ה נבג"מ ז"ע, אין הזמ"ג לפני חה"פ להאריך כדרישת כתי"ר במכתבו. אבל למרות הטרדות מוכרחני לענות תומ"י שנבהלתי בקריאתי הקושיות שבמכתבו, עד שמתחלה לא רציתי כלל להשיב, שהרי ממני"פ כו'.

שהרי ממש בזה הסגנון חלקו על הזהר – בעת שנתגלה – על הבעש"ט ותלמידיו. ועוד.

אלא שאז הי' הלימוד זכות שבהתחלת-ענין לא ידעו מה תהינה התוצאות, האם יביאו להוספה ביר"ש ותומ"צ או להיפך ח"ו,

משא"כ בנדו"ד, שאגה"ק הנ"ל נכתבה בשנת **תריס"ב** וכבר נראה **מאז ומכבר** החילוק בסדרי החיים של כל אלו שקבלוה עליהם ועל זרעם. כן כבר עבר די זמן והותר לבחון היש מקום לחשש שזה – כלשון מכתבו – יוכל ח"ו לגרום שהחפשים כו' סכנה שע"ז יוכלו כו'.

מרוז"ל מאן דלא קפיד כו': פסחים קי, ב.
זהו כל .. שמור: קהלת בסופה.

ד

מצילום כתי"ק בשולי אגרת ברכה לחה"פ, וכנראה לא נגמרה כתיבתו.
וכאגה"ק של כ"ק אדמו"ר מהורש"ב: אג"ק שלו ח"א אגרת קי, ובהנסמך בהערות שם.
אין הזמ"ג כו': ראה גם אג"ק ח"י אגרת ג'רמה, ובהנסמך בהערות שם.

בס"ד.

פתח דבר

לקראת ש"פ וישב, כ"ף כסלו הבעל"ט, הננו מוציאים לאור חלק שני מהתועדות י"ט כסלו, ה'תשכ"ו – (חלק ראשון י"ל לש"פ וישלח, חלקים הבאים י"ל אי"ה בשבועות הקרובים).

*

בתור הוספה – כמה מכתבים (תדפיס מכרכי "אגרות-קודש – מילואים" מהשנים תרפ"ה-תשל"ה, שמכינים עתה לדפוס).

*

ויה"ר שנוכח תיכף ומיד ממש לקיום היעוד "הקיצו ורננו גו'", ומלכנו נשיאנו בראשם, וישמיענו נפלאות מתורתו, "תורה חדשה מאתי תצא".

ועד הנחות בלה"ק

יום הבהיר י"ד כסלו, ה'תשע"א (ופרצה),
ששים שנה לנשיאות כ"ק אדמו"ר זצוקללה"ה נבג"מ ז"ע
מאתיים וחמישים שנה להסתלקות-הילולא של כ"ק הבעש"ט ז"ל
ברוקלין, נ.י.

©

Published and Copyright 2010 by
LAHAK HANOCHOS INC.

788 Eastern Parkway Suite #408 Brooklyn, New York 11213

Tel. (718) 604-2610 • Fax. (206) 666-1770

E-mail: info@lahak.org • Internet: http://www.lahak.org

The Kehot Logo is a registered trademark of Merkos L'inyonei Chinuch, Inc.

5771 • 2010

Printed in the United States of America

נדפס באדיבות דפוס
The PrintHouse

538 Johnson Ave. Brooklyn N.Y. 11237

(718) 628-6700

נסדר והוכן לדפוס

על ידי חיים שאול בן חנה

בדפוס „ועד הנחות בלה"ק"

Tel. (718) 604-2610 Fax. (206) 666-1770

סדר ועימוד בתכנת „תג". הפצה בארצות-הברית: (718) 735-4585

ב

בי"ה, ט' ניסן תשט"ו,
ברוקלין.

האברך מיכאל שי

שלום וברכה!

הרה"ח אי"א נוי"נ עוסק בצ"צ איש רב פעלים מוה"ר ניסן שי נעמענאָוו הודיעני על דבר חגיגת ההתועדות, ומאשר חזר הוא מאמר חסידות – דברי אלקים חיים – ברבים.

ויהי רצון מהשי"ת אשר נשמתא דאורייתא, לימוד פנימיות התורה, תוסיף בו חיות להוסיף חיזוק בלימוד תורתנו הק' תורת חיים ובקיום מצותי בהידור, וילמוד בשקידה והתמדה, והשי"ת יתן ברכתו שיהי בהצלחה.

ברכה לחג פסח כשר ושמח, ולהצלחה בכהנ"ל.

ג

בי"ה, ו' כסלו תשי"ד
ברוקלין.

הווי"ח אי"א נוי"נ עוסק בצ"צ
מוה"ר חיים שמרי" שי

שלום וברכה!

סו"ס, לאחר הדומי והשתיקה הארוכה, נתקבל מכתב ממנו, הראשון מיום החתונה של בתו תחי' (מלבד הפ"נ שמסר ע"י מחותנו שי). ולפלא שגם במכתב זה, אינו מזכיר דבר אודות בתו וחתנו – שיחיו (מלבד הענין השלילי, שלא רצה להכנס בהעסק דירושלים ת"ו. וגם בזה אינו כותב הטעם), ואולי במכתב הבא יכתוב בפרטיות המתאימה ע"ד כל הנ"ל.

בנוגע לשאלתו, שישנה עתה אפשריות לשנות את דירתם למקום יותר טוב, אלא שחושש אויפרייסיין די אויגין וכו'. הנה בכלל, הענין נכון הוא, כי כמו שאיש הישראלי צריך להוסיף בענינים הרוחניים, הנה בד"מ כדאי הדבר שיוסיף ג"כ בענינים הגשמיים ובלבד שלא יַעֲשֶׂו אצלו חומרים, ובנוגע לחשש הנ"ל, הנה

ב

נדפסה בקונטרס "צדיק למלך" ב' ע' 146.

ג

מצילום האגרת.

מוה"ר חיים שמרי" : גו"א, תל אביב.

יג. בזכרונות של רבינו נשיאנו אודות הנהגת בעל הגאולה, עוד לפני הליכתו למעזריטש, ועאכו"כ לאחרי שחזר משם, מסופר, שכבר מאז התעסק בהפצת תורה ויהדות, ובאופן של חינוך⁶⁴, שהסדר בזה הוא באופן ד"ימין מקרבת" ורק "שמאל דוחה", כדברי הגמרא⁶⁵ בנוגע לאופן ההנהגה עם "תינוק" בענין שבו זקוק להדרכה וחינוך.

וענין זה מודגש גם בנוגע לסדר החלקים בספר התניא – כפי שמספרים חסידים⁶⁶ שאצל רבינו הזקן היתה קס"ד שחלק הראשון של תניא יהי' "שער היחוד האמונה", "הנקרא בשם חינוך קטן", כדמוכח ממ"ש בהקדמה לשעשהיה"א בנוגע לביאור המדריגות בענין האהבה: "כמו שיתבאר במקומה", בלשון עתיד, אף שענין זה נתבאר בחלק הראשון של ספר התניא.

ועכצ"ל, שאכן הי' זה קודם בזמן – שהרי כאשר רבינו הזקן כתב "כמו שיתבאר במקומה", בודאי כתב כפי האמת, שענין זה יתבאר בעתיד, ולא שזהו ענין שנתבאר כבר, שאז כותב "כמו שנתבאר", או "כמו שנתבאר במקום אחר".

ולא עוד אלא שגם לאחרי שרבינו הזקן החליט ששער היחוד והאמונה הנקרא בשם חינוך קטן יהי' חלק השני של ספר התניא, לא שינה מ"כמו שיתבאר" ל"כמו שנתבאר" [כפי שמצינו בכמה ענינים שבהם יש שינויים במהדורא בתרא לגבי המהדורא הקודמת, כמו באגרת התשובה, שהיו כמה מהדורות גם בדפוס, ואח"כ נקבעה מהדורא שני כמהדורא אחרונה, ועד"ז בחלק ראשון של ספר התניא, ישנם כתבייד שכנראה נכתבו עוד לפני שנקבעה המהדורא הסופית של ספר התניא שהכין רבינו הזקן לדפוס], שמזה מובן, שגם בפועל יש ענין של קדימה לשער היחוד והאמונה הנקרא בשם חינוך קטן.

יד. ויובן ע"פ סיפור רבינו נשיאנו בנוגע ליחס של רבינו הזקן אל הבעש"ט:

בין השאלות הראשונות ששאלו את רבינו הזקן בהחקירה ודרישה בעת המאסר, שאלוהו אם הוא מתלמידי הבעש"ט. ולמרות שאם הי' משיב בשלילה היו משחררים אותו – וא"כ, הרי זה ענין של פיקוח נפש, להינצל מסכנת נפשות, ומה גם שבפשטות הי' תלמיד של המגיד ולא של הבעש"ט, כך, שאין זו אמירה היפך האמת, כי אם מילתא

(64) ראה גם תו"מ חל"ו ס"ע 22 ואילך. (65) ראה תו"מ שם ע' 24. וש"נ. רש"נ.

דמשתמע לתרי אפי, שאינו תלמיד של הבעש"ט בגשם (כי אם של המגיד), אבל ברוח קשור הוא עם תורת הבעש"ט — לא רצה להיות נפרד מהבעש"ט אפילו לרגע, ולכן השיב בחיוב (שהוא תלמיד של הבעש"ט), וכתוצאה מזה נשתלשלו אח"כ כל הענינים שהיו קשורים עם צרות המאסר.

ועד"ז בנוגע לתנועה של הבעש"ט, שבשעת התפלה הי' רגיל לומר "אף אף" — שגם על זה אמר רבינו הזקן שאינו רוצה להיות נפרד אפילו מתנועה של הבעש"ט (כמובא ברשימות ובשיחות של רבינו נשיאנו בארוכה⁶⁶).

ובנוגע להבעש"ט, הנה כיצד היתה כניסתו להיות מנהיג ישראל בגלוי — עי"ז שקודם שנתגלה הי' "א באהעלפער"⁶⁷, מחנך של בני הקטנים, והי' עושה זאת מתוך אהבה גדולה ביותר, כידוע דברי המגיד⁶⁸ (בעל ההילולא די"ט כסלו, כמ"ש בעל הגאולה באגרת שלו³² אודות הגאולה ב"יום יט כסלו .. יום הלולא רבא של רבינו הקדוש נ"ע") שמאחל לעצמו שבזמנים מיוחדים יהי' אצלו ענין האהבה כמו שהיתה אצל הבעש"ט בשעה שהי' מנשק ילד קטן באמרו אל"ף-בי"ת!

עבודת החינוך של הבעש"ט התחילה מלמטה מטה ביותר — מילדים קטנים שהולכים (לא לישיבה, אלא) ל"חדר" שבו לומדים אל"ף בי"ת, שזהו תפקידו של "באהעלפער", שהרי עם הילד ששייך ללימוד נעלה יותר מתעסק ה"מלמד", ואילו הבעש"ט הי' מתעסק עם לימוד אל"ף בי"ת, שזהו התחלת החינוך, וביחד עם זה, יסוד החינוך, שעז"נ⁶⁹ "חנוך לנער על פי דרכו גם כי יזקין לא יסור ממנה".

ובהתאם לכך מצינו גם אצל רבינו הזקן בהנהגתו האמורה, כמבואר לעיל.

טו. ובפרטיות — הרי זה מודגש בנוגע להצמח-צדק (שהשנה היא שנת המאה להסתלקות-הילולא שלו), שאודותיו ישנו סיפור של רבינו נשיאנו שקוראים אותו ככל הסיפורים בהעברה בעלמא, מבלי להוציא את התוכן והנקודה, אבל כשמתבוננים בזה, הרי זה סיפור מפליא ונורא:

ובהקדמה, שסיפור זה אירע בהיות אדמו"ר מהר"ש (בן הזקונים של הצ"צ) בן שבע — בשנת תר"א לערך, שאז הי' הצ"צ בתוקף נשיאותו בתור רבי אצל חסידים, בנוגע להפצת המעיינות דתורת

66 ראה תו"מ — רשימת היומן ריש ע' בהוספות סר"צ. וש"נ (נעתק ב"היום יום" טז רד. וש"נ).

67 = עזר למלמד דרדקי. וראה גם מכתב יח טבת שנה זו (אג"ק חכ"ד ע' מז).

68 ראה כתר שם טוב (הוצאת תשנ"ט) 69 משלי כב, ו.

הוספה

א

בי"ה, י"ב אדר תשי"ג
ברוקלין.

הרה"ג והרה"ח הווי"ח אי"א נוי"ג
עוסק בצ"צ וכו' מוה"ר יצחק שי

שלום וברכה!

זה עתה נתקבל מכתבו מחי' אדר עם הפ"נ — שאקראהו בעת רצון על הציון הקי של כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע. ות"ח על הבשו"ט מ"ש בענין האברכים התלמידים. וגם בזה רואים במוחש אמיתת דברי צדיק נשיא עולם, אשר טובה פעולה אחת מאלף אנחות, וחזקה לתעמולה שאינה חוזרת ריקס, והאריכות בזה אך למותר.

ת"ח ג"כ על הבשו"ט שהילדה מרים תחי' חזרה לאיתנה. וצריך הי' להסביר לאבי הרב שי, באותיות המתאימות לפניו, שצריך לראות בזה נפלאות תמים דעים יתי, וידוע המבואר בדא"ח אשר בת זהו ענין היראה וקבי"ע, מקבל ולא משפיע, וצריך הי' בקבי"ע להתחיל ולהוסיף בלימוד תורת החסידות, שייטב ג"כ במצב בריאות הבת — ברוחניות. וע"פ פסק רז"ל בת תחלה סימן יפה לבנים, הנה במשך זמן לא ארוך יבוא ג"כ להכרה וללמוד תורת החסידות מתוך אהבה, משפיע ולא רק מקבל.

המברק שלי לימי הפורים בטח נתקבל בעתו, ושמו ושמו אחרים, שזהו הקדמה והכנה להזמן להמשיך — כידוע במשנה (מעשר שני ס"פ ה'): השקיפה ממעון קדשך כו' וברך את עמך ישראל.

בברכה לפורים שמח

מ. שניאורסאהן

בענין מערין חייך — יעוין ברה"י פ"ו סיי"א: שאין רגילין רוב כו'. ונסמן בשי' הציון למשנ"ב סר"ה סק"ג.

א

מצילום האגרת.

טובה פעולה אחת כו': ראה אג"ק חכ"א אגרת ד'תתקצא, ובהנסמן בהערות שם. המבואר בדא"ח אשר בת כו': ראה תו"א משפטים עט, א. לקו"ת דרושי ש"ש סז, א. פסק ד"ל בת תחלה כו': ב"ב קמא, א. המברק שלי לימי הפורים: תורת מנחם — התוועדויות ח"ח ע' 16. בענין מערין: קטע זה נדפס באג"ק ח"ז אגרת ב"ג.

נכנס חדר לפניו מחדר ויושב ללמוד — לא יוכל לפעול זאת גם אצל התלמיד; ורק כאשר התלמיד רואה שגם הוא בעצמו עושה זאת, אזי דבריו הם דברים היוצאים מן הלב, ופועלים גם על התלמיד.

כא. וגם ענין זה נפעל ב"ט כסלו — כידוע הסיפור אודות אמירת המאמר "זה דור דורשיו מבקשי פניך יעקב סלה"¹⁰³, כפי שנדפס בארוכה בלקוטי דיבורים¹⁰⁴ בפרשת י"ט כסלו, המאסר הראשון והשני.

ונמשך הענין עד לדורנו זה בהענין ד"פוצו מעינותיך חוצה"¹⁰⁵ — שלוקחים ילדי ישראל שנמצאים ב"חוצה" כפשוטו (אין מקרא יוצא מידי פשוטו), ומוציאים אותם משם ומטבילים אותם ב"מעייין", שמטהר — בין בזוחלין ובין באשבורן¹⁰⁶ — מיד, ללא צורך בשיעור מסויים, ובלבד "שכל גופו עולה בהן"¹⁰⁷, שמטבילים בהם את כל מציאותו של הילד.

וכל זה נעשה בהצלחה רבה ומופלאה, וכך — כאשר מכניסים עוד ילד ועוד ילד, עוד ילדה ועוד ילדה, בעניני יהדות — עושים דירה לו ית' בתחתונים¹⁰⁸, ע"ז שנעשה "ושכנתי בתוכם"¹⁰⁹, בתוך כל אחד ואחת מישראל¹¹⁰.

* * *

כב. צוה לנגן ואמר מאמר ד"ה פדה בשלום נפשי.

* * *

(103) שם כד, ו.
 (104) שיחת י"ט כסלו הנ"ל סי"ג (שם)
 (105) ראה שיחת י"ט כסלו תשי"א סי' ו.
 (106) ראה ת"מ ח"ב ע' 118 ואילך). וש"נ.
 (107) עירובין ד, ב. וש"נ. רמב"ם שם רפ"ד. טושו"ע שם.
 (108) ראה תנחומא בחוקותי ג. נשא טז.
 (109) ב"ר ספ"ג. במדב"ר פי"ג, ו. תניא רפ"ו. ובכ"מ.
 (110) רמב"ם הל' מקוואות פ"ט ה"ח. תרומה כה, ח. טושו"ע יו"ד ר"ס רא.

החסידות והקבלה ועניני הנהגת החסידים; בתוקף תפקידו בתור פוסק אצל כלל ישראל ע"י השו"ת שלו, כשפנו אליו בשאלות הכי מסובכות מכל קצוי רוסיא ופולין (מכל מקום שהיו יכולים להגיע אליו ע"י הדואר או ע"י שליח); וכן בנוגע לעסקנות ציבורית — הי' א' העסקנים הכי גדולים בא' הזמנים הקשים אצל בני"י, מצד הרדיפות של הממשלה, שהי' צורך לא רק בהעמקה והתבוננות מצדו, אלא גם בהשתדלות גדולה ביותר למצוא עסקנים ושתדלנים כו', כדי לבטל או לכל-הפחות להקל את הגזירות כו', והוא הי' אחד מהשלשה שעמדו בקשר עם הממשלה בפטרבורג בנוגע לכל הענינים שהיו קשורים עם הנהגת בני"י, והיו קוראים אותו כו"כ פעמים, יותר ממה שהיו קוראים את השנים האחרים⁷⁰. וכל זה — נוסף על עבודתו לעצמו בקביעת עתים ללימוד התורה, נגלה וחסידות, בעבודת התפלה, ובקיום המצוות וכו' וכו'.

ומה גם כאשר רואים את ריבוי הכמות בגשמיות של הכתבים שלו בחסידות ובנגלה שנשאר שמורים, ועאכו"כ אם לוקחים בחשבון את הכתבים שנשרפו; והרי הכתיבה אינה יכולה להיות לפני עיבוד הענין במחשבה והתבוננות כו', ובפרט כשמדובר בענין של הלכה למעשה.

והרי כל דבר קשור במדידה והגבלה של זמן, כך, שאינו מובן כלל איך יש בכח אנושי לכלול את כל הענינים הנ"ל בזמן מוגבל, באופן שיבואו לידי פועל.

ולאחרי הקדמה זו, הנה עצם הסיפור הוא — שהצ"צ הי' נוהג לבחון פעם בחודש את אדמו"ר מהר"ש (בהיותו בן שבע) ואת חבריו ב"חדר", ואחר הבחינה הי' נותן להם מתנות כסף (כפי שנדפס בספר התולדות אדמו"ר מהר"ש⁷¹).

והגע עצמך:

מדובר אודות בחינה (לא ללמדן גדול, שמלבד הצ"צ לא יכול אף א' לבחון אותו, אלא) לילדים בני שבע, חבריו של מהר"ש שלמדו עמו ב"חדר", כולל גם מהר"ש, שהי' אמנם מופלא בכשרונות, אבל אעפ"כ, מדובר אודות הזמן שהי' לומד רק גמרא עם פירוש רש"י ותוס' מלוקטים (אפילו לא כל התוס').

ואעפ"כ, היתה קביעות אצל הצ"צ מידי חודש בחדשו לבחון אותם בעצמו, ולא הסתפק בעריכת בחינה ע"י שליח, שבודאי יוכל גם הוא

(70) ראה קונטרס ה"צמח צדק" ותנועה (71) ע' 7.
 ה"השכלה".

לבחון אותם, וימסור לו את התוצאות, אלא הוא בעצמו בחן אותם מידי חודש בחדש.

ומה גם שהבחינה היתה באופן שלאחרי נתן להם מתנה שהיא לפי ערכם — מתנות כסף, כמ"ש הרמב"ם בהקדמתו לפירוש המשניות⁷² בענין החינוך לכל אחד לפי ענינו, החל מקטן שמבטיחים לו מיני מגדים, מנעלים או ממון, ועד לתאוות הכבוד (כפי שמבאר פרטי הדרגות שבזה), כך, שמדובר אודות ילדים שעדיין לא הגיעו לידי השגה בענין נעלה יותר מכסף, ואעפ"כ, בחן אותם הצ"צ בעצמו, ואח"כ נתן לכל אחד מתנות כסף.

ולכאורה אין הדבר מובן כלל — כאשר יודעים עד כמה הי' תפוס זמנו של הצ"צ עבור ענינים שאי אפשר לעשותם ע"י אחרים, אם בנוגע לענינים הקשורים עם כלל ישראל, או בנוגע ללימוד התורה, נגלה וחסידות וכיו"ב.

ומה גם שהחיוב "ושננתם לבניך"⁷³ הוא "לבניך" דייקא, ואילו "לבני בניך" הרי זה רק מדרבנן⁷⁴. ובפרט שע"פ דין יוצאים י"ח "ושננתם לבניך" כפשוטו גם כששוכרים מלמד.

וכידוע הסיפור⁷⁵ אודות רבינו הזקן, בעל הגאולה, שאמר לאברך: הבה ונחליף מצוה במצוה. עלי מוטלת מצוה "ושננתם לבניך", ועליך מוטלת מצוה לפרנס אשתך ובני ביתך. ובכן: אני אתן לך עבור פרנסת אשתך ובני ביתך, ואתה תלמד עם בני — בנקבו בשמו של אדמו"ר האמצעי. והמשך הסיפור, שהורה למלמד במענה לשאלתו כיצד ללמדו אל"ף ב"ת, באמרו, שאל"ף הוא יו"ד מלמעלה ויו"ד מלמטה וקו באמצע, ואח"כ נכנס לתנועה של דביקות ("ער האָט זיך פאַר'דביקות"), וכנראה שמזה בא הדרוש בתורה אור⁷⁶ בענין ביאור ציור אות אל"ף, שהוא יו"ד מלמעלה ויו"ד מלמטה וקו הממוצע המחברם.

ואעפ"כ, התעסק הצ"צ בעצמו לבחון את כל תלמידי ה"חדר", ולא רק כדי לצאת י"ח, אלא באופן שבזה הי' תלוי ענין המתנות כסף שנתן להם אח"כ.

טז. ולכאורה, מה נוגע אלינו שלכן מספרים לנו סיפור זה?

72) סנהדרין ר"פ חלק. —
73) ואתחנן ו, ז.
74) —
75) ראה אג"ק אדמו"ר מוהרי"צ ח"ב ע' יתרו סט, ג — וראה תו"מ חכ"ג ע' 267.
76) ראה תו"א מקץ לד, ג. וארא נט, א.

(מהורש"ב) נ"ע⁹⁶: כשם שהנחת תפילין בכל יום היא מצוה מדאורייתא, כך ישנו חוב גמור להתבונן בכל יום מחצית השעה כיצד להדריך את ילדיו שילכו בדרך שמדריכים אותם.

ורבינו נשיאנו מוסיף, שאין זה מספיק, אלא צריך לצאת ל"חוצה", ולהוציא ("אַרויס-שלעפן") משם ילדי ישראל, ולהביא אותם לד' אמות של תורה, שילמדו תורה ויקיימו מצוותי'.

אלא מאי, בשעת מעשה תצטרך להפסיק מהעבודה שלך — הנה על זה סיפר רבינו נשיאנו⁹⁷ אודות רבינו הזקן, שהמס"נ שלו התבטאה בכך שניתק את עצמו לפי שעה מהעבודה ד"מי לי בשמים ועמך לא חפצתי בארץ"⁹⁸, כדי לעשות טובה לבת ישראל בליאזנא⁹⁹.

ואף כי מי הוא זה ואיזהו אשר ערב לכו לגשת כו' לענינים אלו, מ"מ, הרי אפס קצהו ושמץ מנהו — אומר רבינו הזקן בתניא¹⁰⁰ — שייך לכל אחד מישראל.

כ. וזוהי ההוראה בנוגע לפועל:

נמצאים אנו בזמן כזה שלאחרי הגלות לא ישאר אפילו יהודי אחד בגלות, כפי שאמר רבינו נשיאנו כו"כ פעמים¹⁰⁰.

ולכן, כאשר לא מזדרזים להביא עוד ילד יהודי למעמד ומצב שיתחיל לומר "מודה אני", ולהיות במעמד ומצב שיהי' "שם שמים שגור בפיו" (בשפה שלו, אם זו אנגלית או כל שפה אחרת) — אזי מעכבים בגלות את השכינה¹⁰¹, כביכול, ואת כל עם ישראל, לרגע מיותר!

וכאשר מדובר אודות הוראה של רבותינו נשיאנו — אין זה באופן שנותנים רק ציווי, ואח"כ נוסעים לרקיע השביעי... אלא זהו באופן ד"אנכי עמו בצרה"¹⁰²; הם תקועים ("שטעקן") עם כל יהודי שרוצה ללכת בדרך אשר הורנו, והולכים עמו, כך, שישנו הסיוע שלהם, נתינת-כח וברכה להצלחה רבה בכל האמור.

ומי שמקבל על עצמו החלטה לעסוק בזה — יכול לדרוש זאת גם מזולתו: כאשר מישוהו דורש מתלמידו לעשות זאת, ואילו הוא בעצמו

96) "היום יום" כב טבת. וראה תו"מ —
97) רשימת היומן ס"ע שיג. וש"נ.
98) שיחת י"ט כסלו הנ"ל ס"ז (לקו"ד
99) ח"א מה, רע"א).
100) ראה גם תו"מ חל"ט ע' 108. וש"נ.
101) ראה זח"ג ד, ב. סו, סע"א. ועוד.
102) תהלים צא, טו.
96) "היום יום" כב טבת. וראה תו"מ —
97) רשימת היומן ס"ע שיג. וש"נ.
98) שיחת י"ט כסלו הנ"ל ס"ז (לקו"ד
99) ח"א מה, רע"א).
100) ראה גם תו"מ חל"ט ע' 108. וש"נ.
101) ראה זח"ג ד, ב. סו, סע"א. ועוד.
102) תהלים צא, טו.

מתעסק גויים, לומר להם "ברכו למי שאכלתם משלו"⁹¹. ולכאורה, איך אפשר להשוות זאת למס"נ של רבי עקיבא?!

ואעפ"כ אומרים, שדרגתו של רבי עקיבא, שאמר על מסירת נפשו "כל ימי הייתי מצטער מתי יבוא לידי ואקיימנו" — אינה מגעת לדרגתו של אברהם, שהי' הולך באדישות, ללא התפעלות של מס"נ, לקרוא בשם ה' א-ל עולם!

אלא שאברהם הי' קודם מ"ת, שאז לא הי' עדיין הענין ד"ונפלינו גוי"⁹², ולכן התעסק עם גויים, משא"כ לאחר מ"ת, אסור ללמוד תורה עם גויים⁹³; אבל בנוגע לבנ"י — הנה גם כאשר מדובר אודות קל שבקלים ותינוק שבתינוקות, הרי זו "מצוה שבגופו" לילך בעצמו להציל ילד יהודי כדי ללמדו יהדות.

ומה שטוען שיש לו עבודה נעלית יותר כעבודתו של רבי עקיבא שאמר "מתי יבוא לידי ואקיימנו" — אומר רבינו נשיאנו: לא! יש צורך בעבודה שבדרגת אברהם אבינו דוקא!

והרי זה מאמר חסידות שנאמר לנו — דאף שאין אנו שייכים לא לעבודה של רבי עקיבא ולא לעבודה של אברהם אבינו, הנה שמץ מנהו כו"⁹⁴, ומזה שרבינו נשיאנו קבע זאת בתורתו, מובן, שיש ללמוד מזה הוראה.

וההוראה היא — שגם אם יש מי שכל ימיו עומד בהתבוננות של יחודא עילאה, באמרו "מתי יבוא לידי ואקיימנו" ענין של מס"נ בפועל (כמו אצל עשרה הרוגי מלכות), שלמעלה ממס"נ בכח⁹⁵, אומרים לו שיש עבודה נעלית יותר — לילך בין ילדי ישראל ולפעול שידעו שהקב"ה מנהיג את העולם!...

יט. לכאורה: מדובר אודות ילדים כאלו שמצד עצמם (אם לא יאמרו להם) אינם יודעים אודות המציאות של בורא העולם, וא"כ, בשביל זה צריכים אותו — בהיותו במעמד ומצב של יחודא עילאה!?

והמענה לזה: זוהי מצוה שבגופו, ואין לך שום תירוץ! בנוגע למצות תפילין, בודאי לא יחשוב שאינו צריך להניח תפילין, ח"ו, בגלל שעוסק ב"יחודא עילאה". ועל זה אומר כ"ק אדמו"ר

(91) פרש"י עה"פ.

(92) תשא לג, טז.

(94) ראה גם תניא פמ"ד.

(95) ראה בארוכה שעה"ת לאדהאמ"צ ח"א

(93) ראה סנהדרין נט, רע"א. רמב"ם הל' ד"ה אחרי ה"א פל"ז.ח. ועוד.

מלכים פ"י ה"ט.

ובכן: ישנם כאלו שטוענים שהענינים שמציעים להם הינם מהם והלאה.

ולדוגמא: כאשר אומרים לו לילך ולשדל ילד יהודי שיתחיל ללמוד אל"ף ב"ת — אין זה "ענין" בשבילו. הוא עסוק באריכות בתפלה, אריכות בלימוד סוגיא בגמרא או סוגיא בחסידות, ועוסק ביחודים עליונים — כפי שיהי' לעתיד לבוא, כמ"ש רבינו הזקן באגה"ק⁷⁷; ולפתע אומרים לו שישגור הספר, המאמר וכו', ויצא לרחוב לדבר עם ילד קטן, או עם אבי הילד, שהוא "ילד" בשכל, ואינו יודע אודות היוקר והנחיצות שילד יהודי יתחנך ב"חדר" וילמד אל"ף ב"ת.

הוא מבין שאי אפשר לעולם בלאה"כ, שהרי "אם אין גדיים אין תיישים"⁷⁸, ובהכרח שילמדו ילדים ב"חדר", ולולי זאת, לא יהיו ישיבות (ואז, לא יהי' בפני מי להראות את גדלותו...), אבל, כל זה יכול להעשות ע"י אחרים, כין שהוא עסוק ("ביזוי").

בהיותו חכם גדול, משכיל גדול, עובד גדול שמאריך בתפלה — אין לו פנאי לענינים כאלו שיכול לפעול גם תלמיד תלמידו. הוא כבר העמיד תלמידים שיש להם תלמידים, והם יכולים להתעסק באסיפת ילדים מהרחוב להכניסם ל"חדר". אבל שהוא בעצמו יתעסק עם ילדים ששייכים רק לאל"ף ב"ת — חבל על הזמן שלו; ישנם דברים גדולים יותר שיכול לעזור בהם, כמו מצוה שאי אפשר לעשותה ע"י אחרים.

ועד"ז יש לפלוני תירוץ אחר: בהיותו עסוק להרויח כסף — שהרי הישיבות זקוקות לכסף רב כדי שיוכלו להתקיים — הנה אם יקדיש מזמנו לבחון את ילדו בחומש ורש"י או בגמרא, הרי במשך מחצית שעה זו לא יוכל לשהות במשרדו, ובגלל זה תתמעט הכנסתו ככו"כ מטבעות ודולרים, ובמילא תתמעט גם נתינת המעשר או החומש לצדקה, כך, שבסופו של דבר תסבול הישיבה... ולכן מוטב שישאיר את כל הענינים הנ"ל ליהודים אחרים, ואילו הוא יעסוק אך ורק בעשיית כסף, ובמילא יהי' חלק החומש והמעשר לצדקה גדול הרבה יותר!

על כך אומרים לו: כבר היו לעולמים יהודים גדולים כמוך, גבירים גדולים, לומדים גדולים, משכילים גדולים וחסידים גדולים, ואעפ"כ, הי' מתאים להם להתעסק עם ילד קטן, ועד שנעשה אצלם קביעות בזמן, שבבוא יום זה בכל חודש, ה"ה קורא אליו את הילדים הקטנים, ומדבר עמהם בלשון וסגנון שלהם — לא להפחיד אותם עם הגדלות שלו, אלא

(77) סוסכ"ו.

(78) ירושלמי סנהדרין פ"י ה"ב. ועוד.

לקרב אותם, ולהסביר להם את יוקר התורה (לימוד התורה) ומצוותי, ואינו שוכח גם ליטול מכספו וליתן להם מתנה, וכל זה — למרות שמדובר אודות ילד קטן שעדיין לא שייך ללימוד נעלה יותר מאשר אל"ף בי"ת, ולכל היותר גמרא עם פירוש רש"י ותוס' מלוקטים, והמדובר הוא גם בילד שאינו שלו, כמודגש בסיפור הנ"ל שהצ"צ בחן לא רק את אדמו"ר מהר"ש, אלא גם את כל חבריו ב"חדר".

אלא מאי, לכאורה ה"חשבון" אינו מתאים, שהרי כאשר יעסוק לפעול ("אויפטאָן") בקבלה וחסידות ונגלה, או להבדיל בעשיית כסף, אזי התועלת בחינוך הילדים תהי' גדולה יותר כמה פעמים ככה — הרי המדובר הוא אודות "מצוה שבגופו", שע"פ דין אי אפשר לצאת י"ח ע"י שליח⁷⁹.

זאת ועוד: במצוה שנוגעת לגוף שלו — נשאר הגוף מגושם ("אַ פֿאַרגרעבטער"), כיון שלא התייגע עמו; ובמה מתבטא אצלו ענין היגיעה — לא בענין של תעניות, שאז נקרא חוטא (כפי שמביא רבינו הזקן⁸⁰), ולא זה מה שדורשים ממנו; אכול לבריאות ("עס געזונטער-הייט"), שיהי' לך כח, ולך לרחוב ואסוף ילדי ישראל ותפעל שילמדו "קמץ א אָ"!

מי צריך את התענית שלך?! — אכול לבריאות, תברך ברכה ראשונה ואחרונה, ועי"ז תייחד את כל היחודים וכו'. אלא מאי, יש לך ענינים שצריך לבטל אותם ע"י תענית — עשה זאת ע"י "תענית דיבור"⁸¹, או ע"י דחיית זמן האכילה במחצית השעה⁸², ועד לתענית הכי גדולה — עי"ז שישבור את טבעו וישפיל את עצמו להתעסק עם ילד קטן, למרות שטוען שזהו היפך טבעו, שאינו יכול לדבר עם תינוק, אלא דוקא עם גדול, שזהו בכחי' "אבנא דהוא מתגושש בה"⁸³.

יז. וזוהי ההוראה מהסיפורים הנ"ל:

גם לפני שנתגלה הבעש"ט — למד וחיפש חידושים בתורה, הי' לו גילוי אליהו, הראה מופתים ועסק בהצלת כלל ישראל. ולכאורה אינו מובן: למה הוצרך להוליך ילדי ישראל ל"חדר" וללמדם אל"ף בי"ת, וכל כך נגע לו הדבר עד שהי' מנשק אותם — הרי במקום זה הי' יכול לעסוק בהצלת כלל ישראל?!

79) ראה תוס' רי"ד קידושין מא, א. הובא
ונתבאר בקצוה"ח חו"מ רסק"ב.
80) תניא אגה"ת פ"ג.
81) ראה תו"מ ח"ג ע' 357. וש"נ.
82) ראה גם תניא פכ"ז (לד, ב).
83) לשון חז"ל — יל"ש תהלים רמז תרעג.

ואעפ"כ רואים אנו אצל הבעש"ט, שהי' מתאים לו להתעסק עם ילדים קטנים; ולמה הוא הי' ה"בעל שם טוב" — בגלל שנישק ילדי ישראל באמרם אל"ף בי"ת!

והם שני דברים שאי אפשר להיות זה בלי זה, כמ"ש⁸⁴ "מרום וקדוש אשכון (דוקא) את דכא ושפל רוח":

אם אתה מהלך למעלה מעשרה טפחים, ברקיע השביעי, עם פעולות וחיידושים בעבודה והשכלה — שם אינני נמצא, אומר הקב"ה, אלא דוקא "את דכא ושפל רוח".

וכיצד יהי' אצלו הענין ד"דכא ושפל רוח" — לא ע"י תענית, וגם לא ע"י אמירת שיעור תהלים החדשי,

— האמת היא, שאצלו, גם אמירת שיעור תהלים נחשבת ל"ענין", שהרי ביכלתו ללמוד ענין שכלי, ואעפ"כ אומרים לו לומר תהלים כמו אשה זקנה ("ווי אָן אַלטע אידענע")... אבל אעפ"כ, עדיין אין זו שבירת טבעו, כיון ש"התברך בלבבו לומר"⁸⁵ שהוא עושה "אתכפיא"... בצייתו לרבינו נשיאנו שצוהו לומר שיעור תהלים החדשי, ובמילא ניתוסף אצלו שומן מזה — היפך הענין ד"נתמעט חלבי ודמי" שע"י תענית⁸⁶;

אלא דוקא כאשר יאמרו לו: לך אל פלוני ותדבר עמו שיתן כמה דולרים עבור הישיבה — שאז ירגיש את עצמו כעני העומד בפתח — הנה זוהי ה"עבודה" שתובעים ממנו!

וכן כשאומרים לו: לך לבית פלוני ו"תוציא יקר מזולל"⁸⁷ — ילד או ילדה שילמדו עמהם יהדות, החל מאל"ף בי"ת — כי, בשביל זה יצטרך לשבור את טבעו, והא ראי', שבמשך כל עשרות שנות חייו לא עשה זאת אף פעם!...

יח. הן אמת שהי' אצלו ("ער האָט געפראָוועט") מסירת נפש, אבל, באופן שהי' לו מזה חיות, באמרו "מתי יבוא לידי ואקיימנו"⁸⁸, ואף שזוהי אמנם דרגת רבי עקיבא, אעפ"כ, אומר רבינו נשיאנו במאמר חסידות⁸⁹ — באדישות ("אויף אַ קאַלטן אופן") — שאין זה מגיע לאברהם! והגע עצמך:

אברהם דכתיב בי"ו⁹⁰ "ויקרא שם בשם ה' אל-עולם" — הי'

84) ישעי' נז, טו.
85) לשון הכתוב — נצבים כט, יח.
86) ברכות יז, א.
87) ע"פ ירמ' טו, יט. וראה ב"מ פה, א.
88) ברכות סא, ב.
89) סד"ה החורש הי"ש"ת (סה"מ הי"ש"ת ע' 30).
90) וירא כא, לג.